

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ У СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Розглянуто основні аспекти організації обліку та систематизації вимог до організації та ведення бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва. Також розглянуто поняття організації обліку та етапи його проведення.

Аннотация. Рассмотрены основные аспекты организации учета и систематизации требований к организации и ведению бухгалтерского учета субъектов малого предпринимательства. Также рассмотрены понятие организации учета и этапы его проведения.

Annotation. The main aspects of the organization of accounting and the systematization of requirements to the organization and accounting of small businesses were discussed. The concept of accounting and its stages were also studied.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування, первинні документи, план рахунків, облікові реєстри, звітність.

Одним із ключових елементів ринкових перетворень є мале підприємництво. У країнах із розвинутим сектором економіки малий бізнес є невід'ємною частиною ринкового господарства. Одним із суттєвих напрямів розвитку малого підприємництва є отримання достовірної інформації, необхідної для управління малим бізнесом. Таку інформацію можна отримати тільки завдяки організації системи бухгалтерського обліку.

Дослідженням проблеми організації обліку у суб'єктів малого підприємництва (СМП) займалися такі вчені, як: Балюк Т. К., Варналії З. С., Гура Н. О., Михайлов М. Г., Шилова Т. С. Серед зарубіжних вчених слід відмітити Дж. Берджи, Мельнова М. А., Д. Штайхоффа. Однак введення Податкового кодексу України, внесення до нього змін і доповнень у сфері оподаткування малого бізнесу потребують удосконалення системи отримання інформації і, як наслідок, внесення змін та вдосконалення системи організації бухгалтерського обліку СМП.

Метою даної роботи є систематизація вимог до організації та ведення бухгалтерського обліку СМП.

Об'єктом дослідження є суб'єкт малого підприємництва, а предметом – організація обліку СМП.

Спочатку слід визначити, хто належить до суб'єктів малого підприємництва та що таке організація обліку.

Згідно із Законом України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні", СМП – це юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро та визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Організація обліку – це впорядкування та налагодження діючої системи обліку. Організація передбачає досягнення й збереження стану певної впорядкованості елементів системи в цілому, підтримку якісної визначеності. Але різні автори по-різному трактують поняття організації (таблиця).

Таблиця

Уточнення поняття "організація"

Автор, який розглядає	Поняття
Мескон Майкл Х., Майкл Альберт	Це група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети або цілей
Хедоурі Франклін	Це процес створення структури підприємства, яка дає можливість людям ефективно працювати разом для досягнення його цілей
Кейт Кінан	Це систематична координація та прийняття необхідних заходів для здійснення якої-небудь справи
Вачугова Д. Д.	Це відокремлене об'єднання людей для взаємодії у досягненні певних цілей і завдань
Кондраков Н. П.	Це система умов і елементів побудови облікового процесу з метою отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність організації

Організація бухгалтерського обліку – це система впорядкованих дій зі створення системи бухгалтерського обліку, що включає складання облікових регістрів і первинних носіїв облікової інформації, облікову політику підприємства, організацію облікового процесу. Основним фактором, що впливає на побудову обліку в малому бізнесі, є діюча система оподаткування. З введенням Податкового кодексу України [1] суб'єкти малого підприємництва можуть застосовувати два варіанти оподаткування:

загальну систему оподаткування;

спрощену систему оподаткування.

Форма організації обліку залежить від розміру СМП та системи оподаткування залежно від групи.

Інструкції з вибору форми організації бухгалтерського обліку містяться у Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (далі – Закон про бухоблік) [2] (ч. 3 ст. 2, ч. 3 ст. 3, ч. 7 ст. 11) та П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" [3].

Організація бухгалтерського обліку СМП включає такі напрями:

первинне спостереження та оформлення первинної документації;

організація облікової реєстрації і ведення облікових регістрів;

узагальнення облікової інформації та складання звітності.

Таким чином, для вдосконалення організації бухгалтерського обліку СМП потрібно вести первинний облік, тобто складати первинні документи, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

Напрямок організації обліку включає облікову реєстрацію та ведення облікових регістрів, на основі яких незалежно від обраної системи оподаткування підприємці повинні в обов'язковому порядку вести облік доходів.

Суб'єкти малого підприємництва на загальній системі оподаткування застосовують Загальний план рахунків відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 291 [4]. При цьому можна використовувати:

одночасно рахунки 8 і 9 класу;

тільки рахунки 9 класу;

тільки рахунки 8 класу.

СМП на спрощеній системі оподаткування можуть:

застосовувати Спрощений план рахунків відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 186 [5], який включає 29 найменувань;

вести облік без застосування плану рахунків та подвійного запису.

Для суб'єктів малого підприємництва передбачено такі варіанти ведення облікових регістрів:

якщо СМП застосовують загальний план рахунків, вони ведуть облікові регістри, передбачені Методичними рекомендаціями по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України № 356 від 29.12.2000 р. [6];

якщо підприємства малого бізнесу застосовують спрощений план рахунків, вони ведуть облікові регістри, передбачені Наказом Міністерства фінансів України, "Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами" № 422 [7], який передбачає такі варіанти:

Варіант 1. Ведення простої форми обліку, за якої застосовуються Журнал реєстрації господарських операцій і Відомості 3-м для аналітичного обліку розрахунків з дебіторами, кредиторами, розрахунків з оплати праці. Проста форма бухгалтерського обліку застосовується малими підприємствами з незначним документообігом (кількістю господарських операцій).

Варіант 2. Ведення спрощеної форми облікових регістрів, за якої застосовуються:

відомість 1-м: Розділ I "Облік готівки і грошових документів". Розділ II (зворотна сторона) "Облік грошових коштів та їх еквівалентів";

відомість 2-м "Облік запасів";

відомість 3-м: Розділ I "Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами за податками і платежами, облік довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів". Розділ II (зворотна сторона) "Облік розрахунків з оплати праці";

відомість 4-м: Розділ I "Облік необоротних активів та амортизації (зносу)". Розділ II (зворотна сторона) "Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів";

відомість 5-м: Розділ I "Облік витрат". Розділ II "Облік витрат на виробництво". Розділ III "Облік доходів і фінансових результатів". Розділ IV "Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів";

оборотно-сальдова відомість.

Варіант 3. Якщо підприємствам дозволено заповнювати Спрощений фінансовий звіт, то вони можуть використовувати облікові регістри, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 720 від 15.06.2011 р. [8], які ведуться для узагальнення інформації без застосування подвійного запису для складання Спрощеного фінансового звіту:

журнал 1-мс обліку активів;

журнал 2-мс обліку капіталу і зобов'язань;

журнал 3-мс обліку доходів;

журнал 4-мс обліку витрат.

Інформація про господарські операції з журналів 1-мс обліку активів і 2-мс обліку капіталу і зобов'язань використовується для складання балансу за формою 1-мс, а з журналів 3-мс обліку доходів і 4-мс обліку витрат – для заповнення Звіту про фінансові результати 2-мс.

Необхідно також відзначити, що СМП – фізичні особи – повинні вести книги обліку доходів і витрат, передбачені Наказом Міністерства фінансів України № 1637 від 15.12.2011 р.

Суб'єкти підприємницької діяльності першої, другої, третьої та п'ятої груп – неплатники ПДВ – повинні вести Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення в ній отриманих доходів; суб'єкти підприємницької діяльності третьої і п'ятої груп – платники ПДВ – повинні вести облік доходів і витрат за формою та в порядку, затвердженому Міністерством фінансів України. Книга ведеться самостійно як підприємцем, так і кожним із його найманих працівників, які здійснюють операції за готівку.

Таким чином, порядок ведення облікової реєстрації і форм облікових реєстрів для СМП залежать від особливостей підприємницької діяльності, застосовуваної системи оподаткування та обраної СМП системи застосування рахунків бухгалтерського обліку.

Третім напрямом організації обліку є узагальнення облікової інформації та складання фінансової звітності. СМП, які перебувають на загальній системі оподаткування, складають звітність згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку № 1-5 та іншими законодавчими актами: форма 1 "Баланс", форма 2 "Звіт про фінансові результати", форма 3 "Звіт про рух грошових коштів", форма 4 "Звіт про власний капітал", форма 5 "Примітки до річної фінансової звітності", форма 6 "Інформація за сегментами". СМП, які застосовують спрощену систему оподаткування, складають звітність відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" [3], що встановлює два варіанти:

складання Фінансового звіту, що включає Баланс (форма № 1-м) і Звіт про фінансові результати (форма № 2-м);

складання Спрощеного фінансового звіту, що включає Баланс (форма № 1-мс) і Звіт про фінансові результати (форма № 2-мс).

Таким чином, організація бухгалтерського обліку в СМП на сучасному етапі вдосконалення вітчизняної облікової системи має ряд особливостей:

юридичні та фізичні особи – СМП – обов'язково повинні організувати ведення достовірного бухгалтерського обліку, однак його організація залежить від ряду факторів діяльності СМП (наявності найманих працівників, чисельності працюючих, обраної системи оподаткування, реєстрації СМП як платника ПДВ та ін.);

наявність значних відмінностей у порядку ведення обліку окремих груп СМП підвищує вимоги до фахівців з ведення обліку: якщо до прийняття Податкового кодексу, як правило, підприємець самостійно займався веденням бухгалтерського обліку і складанням звітності, то на сьогодні більшість підприємців мають потребу в додаткових консультаціях та залученні фахівців з ведення бухгалтерського обліку.

Наук. керівн. Литвиненко А. О.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з урахуванням змін і доповнень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39 (зі змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2012. – № 8–9. 4. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 124. 5. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01>. 6. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine.uaravno.net/data/akt421/page1.htm>. 7. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 25.06.2003 р. № 422 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=196041. 8. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. № 720 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_06_15/MF11044.html. 9. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>. 10. Басова І. Частный предприниматель / И. Басова, В. Клец. – Х. : Фактор, 2011. – 754 с. 11. Новиков С. Налоговый кодекс: малое предпринимательство / С. Новиков, А. Андрусенко. – Х. : Фактор, 2012. – 208 с.